

БОЖО ЂОРИЋ

ТВОРБА НАЗИВА ЗА ЖЕНСКА БИЋА У ЈУЖНОСЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА

Обиљежавање разлике у полу код именица творбеним путем назива се именичка моција. Како се најчешће ради о извођењу именица са значењем бића женског пола од одговарајућих мушких еквивалената, овим се радом неће обухватити обрнути случајеви, тј. грађење мушких форми од женских. (Исп. ријетке случајеве типа жабац : жаба, лисац : лисица, мачак : мачка у сх. језику). Овдје су предмет испитивања само деривати женског рода, и то они који са мушким еквивалентом чине тзв. моциони пар (исп. парове типа: учитељица и учитељ, копачица и копач, старица и старац у сх. језику).

Зависност секундарне ознаке женског бића (мовираног феминума) од мушког еквивалента семантичке је и формалне природе. Семантички гледано, мовирани фемининум, по правилу, не иде у неку посебну семантичку категорију; то је у свему иста категорија којој припада маскулинум. Мовирањем је само пол промијењен. Стога се именичка моција, с правом, сврстава у модификациони творбени тип (3), јер се деривацијом база за извођење¹ семантички само модификује. Другим ријечима, моционим суфиксом само се неутрализује мушки пол².

Формално гледано, разликују се два типа мовирања у словенским језицима:

А — Базу за извођење чини цио маскулинум; он цио, био прост или изведен, улази у састав фемининума. Исп. спрскохрватско лав-ица, чувар-ица и сл.

Б — Базу за извођење чини основа маскулинума, док његов суфикс не улази у састав фемининума. Исп. српскохрватско стар-ица према стар-ац, настав-ница према настав-ник и сл.

¹ У именичкој моцији базу за извођење назива за женско биће чини маскулинум, цио или окрњен.

² Наравно, треба увијек имати у виду већу семантичку ширину именица м. рода у паровима типа: учитељица — учитељ, студенткиња — студент, комунисткиња — комунист итд. Мовирани члан моционог пара овог типа означава само лице женског пола, док мушки члан нема ову оградну: он има значење општег рода, употребљава се као ознака оба пола. То значи да је фемининум маркирани, а маскулинум немаркирани члан моционе структуре.

Ми смо себи поставили задатак да покажемо употребу свих, или готово свих, моционих суфикса у савременим јужнословенским језицима³ истичући у први план типове формалних односа између мовираног фемининума и његовог мушког еквивалента. Конститивне елементе мовираног фемининума чине база за извођење (први непосредни конституент) и моциони суфикс (други непосредни конституент). Маскулиnum, први НК моционе структуре, може да буде прост (тада је суфикс материјално неизражен, дакле -Ф), а може бити и изведен разним суфиксима (исп. суфиксе као што су: -ар, -ач, -тељ итд.). Ови суфикси, као и -Ф, служиће нам, у излагању, као спољашње обиљежје маскулиnumа⁴, према коме ће се разматрати употреба појединих моционих суфикса.

Разматраћемо овдје само оне моционе суфиксе који се јављају у оквирима моционих парова, тј. »везани« за одређено обиљежје мушког корелатива. У питању су суфикси: -ица, -ка, -иња, -киња, и -а.

Поред моционих суфикса који су, у начелу, »везани« за одређена обиљежја маскулиnumа, постоје у јужнословенским језицима и самостални моциони суфикси. У питању су форманти којима се образују називи за женска бића без наслањања на корелативни маскулиnum, због чега смо их, условно, и назвали »слободним«. За ове је суфиксе битан однос према основној ријечи од које се изводи фемининум, а не према маскулиnumу, кога, по правилу, нема. У словеначком и српскохрватском језику самостално се употребљавају следећи суфикси: -ља (-иља, -аља, -еља), -уља, -ача и -уша. У српскохрватском долазе још и -ара (продуктиван) и -ојка (непродуктиван).

Примјери: *dojilja, pletilja, vezilja, prelja, tkalja* (оба језика); *blebetulja, bruculja, jezikulja, čvekulja* и сл. у словеначком; *грдунља, махнитуља, погануља, шаруља* и сл. у српскохрватском; *lovača, то-жача, vatrača* и сл. у слов.; *нарикача, насртача, удавача* у сх.; *врачара, гатарара, језичара, салатара*; *ледојка, црнојка, лепојка*.

У македонском су овакви суфикси ријетки и непродуктивни. Такви су: -илка (родилка), -алка (вражилка) и -елка (прелка).

Слична је ситуација и у бугарском, гдје се, веома ријетко, јављају: -илка (родилка), -алка (весталка), -ојка (старојка), док је нешто чешћи суфикс -уша (слабуша, дебелуша, голуша, хитруша).

Већина наведених »самосталних« суфикса је непродуктивна. Блискост појединих јужнословенских језика у овом погледу је очита.

Сада ћемо прећи на разматрање употребе моционих суфикса -ка, -ица, -иња, -киња и -а у сваком јужнословенском језику посебно.

³ Позната је и одавно научно доказана велика блискост јужнословенских језика на разним нивоима језичке структуре, укључујући ту и творбу ријечи. Утврђено је да је читав низ суфикса и функционално и структурно јужнословенски; за њих други словенски језици или не знају или су у њима функционално друкчији (2,4). Посебно је важно што је и употреба неких моционих суфикса означена као јужнословенска црта.

⁴ Тућице, из разумљивих разлога, иду заједно са домаћим маскулиnumима на -Ф. Али, прегледности ради, неки њихови завршци издвајаће се као обиљежје тих именица. Често ће тај завршетак одговарати суфиксу језика-даваоца (с обзиром на чињеницу да су ове ријечи у тим језицима мотивисане), или пак другом дијелу сложенице.

1. - ϕ : Фемининална образовања од именица на - ϕ нису честа. У мовирању учествују: -иња, -ица, -ка, -киња и -а. Нешто већу продуктивност показују -иња и -ица, док су остали суфикси непродуктивни. Примјери: *lev-inja, vrag-inja, koleg-inja, sosed-inja, Šved-inja; labod-ica, kmet-ica, golob-ica; medved-ka, bruc-ka, labod-ka; Srb-kinja, knjigovod-kinja; sosed-a, prapравnuk-a*.

1.1. -ист: Долазе суфикси -ка (*moralist-ka, finalist-ka, materialist-ka*) и -иња (*modist-inja, baptist-inja*). Први је чешћи.

1.2. -ант. Најчешће долази -ка (*aspirant-ka, demonstrant-ka, debitant-ka, emigrant-ka*), а ријетко -иња (*bahant-inja*) и -а (*guvernanta*).

1.3. -ент: Основни моционски суфикс је -ка (*delikvent-ka, dirigent-ka, student-ka*), док је -иња спорадичне употребе (*suplent-inja, agent-inja*).

1.4. -ат: Мовирање се врши суфиксом -ка (*aristokrat-ka, akrobat-ka, kandidat-ka*) и -иња (*aristokrat-inja, kandidat-inja*).

1.5. -ит, -ет, -от: У доста ријетким образовањима налазимо -ка и -иња, од којих је овај први чешћи. Примјери: *intretpret-ka, favorit-ka, patriot-ka; favorit-inja, atlet-inja, patriot-inja*.

1.6. Остале туђице на -т: Опет налазимо -ка и -иња. Исп.: *arhitekt-ka, fantast-ka, kozmonavt-ka, skavt-ka; skavt-inja*.

1.7. -ор: Мовирање се врши суфиксима -ка и -ица. Примјери: *atentator-ka, ilustrator-ka, komentator-ka; lektor-ica, direktor-ica, doktor-ica*. Оба суфикса су подједнако продуктивна.

1.8. -ер: По правилу долази -ка (*dekorater-ka, guverner-ka, režiser-ka*). Суфикс -ица потврђен је само у примјеру *kelner-ica*.

1.9. -ир: Једини суфикс је -ка. Исп.: *brigadir-ka, kurir-ka, kasir-ka, inženir-ka*.

1.10. -ик: Мовирање се врши суфиксним дериватом -арка; на саставку двију морфема јавља се алтернација ч/к. Настаје и суфиксни дериват -ичарка (исп. примјере као што су *kozmetičarka* и *lasničarka* без корелативне мушке форме). Примјери: *astmatičarka — astmatik, botaničarka — botanik, kemičarka — kemik* итд. Појединачне случајеве представљају примјери: *pralitik-inja* и *matematik-arica*.

1.11. Туђице на -д, -н, -л, -в, -ј: Добијају само суфикс -ка. Примјери: *invalid-ka, partizan-ka, liberal-ka, detektiv-ka, buržuj-ka*.

1.12. -граф: Деривација се врши суфиксима -ка и -иња. Примјери: *geograf-ka, daktilograf-ka, koreograf-ka; kostimograf-inja, koreograf-inja, fotograf-inja*.

1.13. -ман, -ном: Мовирање се врши само суфиксом -ка (*kleptomani-ka, narkomani-ka; agronom-ka, astronom-ka*).

1.14. -лог: Од оваквих маскулинаума мовирање се врши само суфиксом -иња (*ginekolog-inja, geolog-inja, filolog-inja, defektolog-inja, dermatolog-inja*). Овај је суфикс погодан за избјегавање сугласничких алтернација, што је карактеристично и за ове примјере.

2. -ар: У веома бројним образовањима јављају се суфикси -ица и -ка. Посебно је продуктиван творбени тип -арица: -ар, који има дво-струко више примјера од типа -арка: -ар. Примјери: *mlekar-ica, čuvar-ica, lutkar-ica; matičar-ka, levičar-ka, krznar-ka*.

3. -ач: У не тако бројним образовањима јављају се такође -ица и -ка, с подједнаком продуктивношћу. Исп.: *jahač-ica, mazač-ica, krojač-ica; mazač-ka, glumač-ka*.

4. -тељ: Мовирање се врши само суфиксом -ица. Модел -итељица: -итељ много је продуктивнији од модела -атељица: -атељ. Примјери: *odpravitelj-ica, odrešitelj-ica, spisatelj-ica* итд.

5. -ак: У ријетким образовањима долази само -иња. Исп.: *južnjak-inja, korenjak-inja, čudak-inja*.

6. -аш: Мовирање се врши суфиксима -иња и -ка. Исп.: *bogataš-inja, plemenitaš-inja, bogataš-ka*.

7. -ај: У овим сасвим ријетким образовањима долази само -ка (*čuvaj-ka, točaj-ka, strežaj-ka*).

8. -ич: У свега неколико примјера долазе -ка и -киња. Исп.: *ribič-ka; plemić-kinja*.

9. -ан: Мовирање се врши само суфиксом -ка. Примјери: *polutan-ka, velikan-ka, modrija-ka; Rimljan-ka, otočan-ka, brežan-ka*.

10. -ух: Јављају се три суфикса: -иња, -а и -ка. Први од њих је погодан за избјегавање сугласничке алтернације. Примјери: *debeluh-inja, ogleduh-inja, lenuh-inja, smrduh-a, debeluh-a*, али и *debeluš-a; lenuš-ka* и *varuš-ka* од *lenuh* и *varuh*.

11. ин. У свега неколико примјера налазимо редовно суфикс -ка. Исп. *gizdelin-ka, domačin-ka, dolgin-ka*.

Тип Б

12. -ец: Јављају се -ка, -ица и -киња. Само је тип -ка: -ец продуктиван, док су типови -киња: -ец и -ица: -ец незнатне продуктивности. Примјери: *izgubljen-ka, (izgubljen-ec), zaspan-ka, bojazljiv-ka, brbljav-ka; juni-ca, lovi-ca, slep-ica; domorod-kinja, zamor-kinja*.

13. -ек: У веома ријетким образовањима долазе -ка, -киња и -ица. Исп.: *pastor-ka, mrlič-ka; osobenj-ica; pastor-kinja*.

14. -(н)ик: и -(н)еж: Ови маскулинуми су у словеначком по праву истозначни, а фемининуми се праве увијек суфиксом -(н)ица. Примјери: *bednica — bednik, dobitnica — dobitnik, rasipnica — rasipnik; radovednica — radovednež, naslednica — naslednik/naslednež, nasilnica — nasilnik/nasilnež*.

СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

Тип А

1. -ф: За обиљежавање бића женског пола према примарној ознаци бића м. пола најчешће се употребљава суфикс -ица. Остали суфикси су много рјеђи: суфикс -ка твори женске етнике, суфикс -иња

налазимо по правилу у случајевима гдје је потребно избјећи сугласничке атлернације, а суфикс -а и иначе је непродуктиван. Примјери: гавран-ица, лабуд-ица, лав-ица, миш-ица, краљ-ица, Хрват-ица; Бокељ-ка, Жидов-ка, Југословен-ка; бог-иња, кнег-иња, Грк-иња, Чех-иња; кум-а, сусед-а, унук-а, супруг-а.

1.1. -ист: Мовирање се врши суфиксима -киња и -ица. У испитиваном корпусу примјера на -киња има три пута више. Очито је да млађи суфикс, -киња, доживљава експанзију. Примјери: алтист-киња, авантурист-киња, песимист-киња; артист-ица и артист-киња, солист-ица и солист-киња, телефонист-ица и телефонист-киња.

1.2. -ант: И овдје је основни суфикс -киња, рјеђе се јавља -ица, а сасвим ријетко -ка. Примјери: диверзант-киња, демонстрант-киња, инкасант-киња; матурант-ица и матурант-киња, дилетант-ица и дилетант-киња, протестант-ица и протестант-киња; комедијант-ка и комедијант-киња.

1.3. -ент: У свим примјерима мовираног фемининума долазе -ица и -киња истовремено. Исп.: асистент-ица и асистент-киња, деликвент-ица и деликвент-киња, пацијент-ица и пацијент-киња.

1.4. -ат: Основни суфикс је -киња, а рјеђе долазе -ица и -ка. Исп.: демократ-киња, магнат-киња, литерат-киња, делегат-киња; адвокат-ица и адвокат-киња, кандидат-ица и кандидат-киња; унијат-ка и унијат-киња.

1.5. -от: Поред редовног -киња, долази и -ица. Исп.: идиот-киња, патриот-киња; полиглот-ица.

1.6. -ит, -ет, -ут: У свим случајевима долази увијек суфикс -киња. Примјери: аналфabet-киња, скаут-киња, космонаут-киња, космополит-киња, фаворит-киња.

1.7. -ор, -ер: Мовирање се врши суфиксима -ка и -ица. Суфикс -ка је далеко продуктивнији. Примјери: контролор-ка, диктатор-ка, декламатор-ка; доктор-ица и доктор-ка, директор-ица и директор-ка; режисерка, репортер-ка, саботер-ка; келнер-ица и келнер-ка, шнајдер-ица и шнајдер-ка.

1.8. -д: У сасвим ријетким примјерима налазимо суфикс -киња (инвалиткиња) и -а (конфирманда).

1.9. -ир, -н, -л, -в, -ј, -ман: По правилу се мовирање врши суфиксом -ка. Примјери: пионир-ка, партизан-ка, ривал-ка, детектив-ка, буржуј-ка, грандоман-ка. Други суфикси су забиљежени само у примјерима: касирица, фишкалица и херојкиња.

1.10. -п: У свега неколико примјера налазимо суфиксе -ица (бискупица, мангупица) и -киња (филантропкиња).

1.11. -зоф, -граф: Мовирање се врши искључиво суфиксом -киња. Исп.: теозоф-киња, филозоф-киња, фотограф-киња, дактилограф-киња, сценограф-киња.

2. -ар: Јављају се два творбена типа: -арка: -ар и -арица: -ар. У нашем материјалу први тип има двоструко више примјера (у словеначком је обрнуто). Исп.: болничар-ка, вртлар-ка; млекар-ица и млекар-ка, сликар-ица и сликар-ка.

3. -ач: Мовирање се врши искључиво суфиксом -ица. Исп.: јачач-ица, пливач-ица, пјевач-ица, кројач-ица.

4. -тељ: Јављају се -ица и -ка; први је заступљен са нешто више примјера. Образовања нису честа. Исп.: учитељ-ица, пријатељ-ица; љубитељ-ка и љубитељ-ица, спаситељ-ка и спаситељ-ица.

5. -ак: Основни моциони суфикс -иња. Исп.: земљак-иња, лудак-иња, просјак-иња. Суфикс -ица забиљежен је само у просјачица.

6. -аш: У доста бројним примјерима долази само -ица. Исп.: великаш-ица, карташ-ица, рукометаш-ица, спорташ-ица.

7. -ан: Како овај суфикс има двије варијанте, и мовирање је двојако ријешено. Кад је вокалски елеменат овог суфикса дуг, додаје му се -ка (полутан-ка, љепотан-ка, готован-ка), а кад је кратак, додаје се -а (драган-а, црњан-а, цакан-а).

Тип Б

8. -ац: Мовирање се врши суфиксима -ица, -ка и -киња. Посљедњи суфикс је доста риједак. Суфикс -ица је продуктивнији од -ка, а има и ширу семантичку и морфофонолошку употребу. Често ова два суфикса долазе у истим ријечима, али тога никад нема ако им је први непосредни конституент глаголског поријекла. У том случају имамо само -ица. Ако је први НК придјевског карактера, долазе оба суфикса, али је -ица и тада продуктивнији. Суфикс -ка по правилу не долази на несонатске основе, док -ица ове ограде нема. Конкуренције међу њима нема ни кад се основа завршава сонантом м: тада имамо само суфикс -ица. Има, међутим, категорија у којима је -ка основни суфикс. У питању су, прије свега, деривати који значе *nomina nationalia et regionalia*, припадника неке вјере или вјерске групе, неке партије, покрета или организације и сл. (В. о томе шире у литератури под 7). Примјери: Њемица, Сремица, вашљивица и вашљивка, мусавица и мусавка, лакомица, љубимица, махнитица, светица; Македонка, падобранка, планинка, мухамеданка, непартијка, штокавка, ијекавка; Иркиња, цркиња.

9. -ак: У малобројним образовањима долазе -киња, -ица и -ка. Исп.: преткиња — предак, потомкиња — потомак; патуљица — патуљак, ђаволица — ђаволак; пасторка — пасторак.

10. -/н/ик: Мовирање се врши само помоћу -/н/ица. Исп.: дужница — дужник, мученица — мученик, наставница — наставник.

11. -ин: Главни моциони суфикс је -ка, -киња је много рјеђи, док је -ица забиљежен само у домаћица — домаћин. Исп. Европљанка — Европљанин, Швеђанка — Швеђанин, брђанка — брђанин; Арапкиња — Арапин, Српкиња — Србин.

12. -ко: У моцији долази само -ка. Исп. ријетка образовања типа: тврдоглавка — тврдоглавко, зиравка — зиравко, замазанка — замазанко.

13. -ција: Фемининуми се праве суфиксом -ка, при чему настаје суфиксни дериват -цијка, односно -цика. Не може се увијек знати значи ли новонастали дериват супругу или жену с одређеним занимањем. Исп.: кафеџи/ј/ка, кујунџија, проводачица, трошачи/ј/ка. Поред наведених суфиксних деривата, срећу се још и -џинка (кафеџинка) и -џиница, односно -џијиница (хаџиница и хаџијиница).

14. -лија: У процесу мовирања настаје суфиксни дериват -лијка. Исп. ријетка образовања типа: Сарајлијка, Нишлијка, занатлијка.

15. -ија: Фемининум се прави помоћу -ица и -ка. Исп.: судији-ница и судиница, комшијка и комшика, комшиница и комшинка.

МАКЕДОНСКИ ЈЕЗИК

Тип А

1. -ф: Основни суфикс је -ица, а долазе још и: -ка, -иња, -киња и -а. Примјери: бан-ица, цар-ица, крал-ица, слон-ица; мајмун-ка, парип-ка, побратим-ка; бог-иња, полубог-иња; Францус-киња; маркиз-а.

1.1. Све стране основе у македонском језику мовирају се суфиксом -ка. Исп. примјере као што су: моралист-ка, емигрант-ка, асистент-ка, акробат-ка, фаворит-ка, партизан-ка, ривал-ка, алај-ка, акушер-ка, автор-ка, портир-ка, стенограф-ка, нимфоман-ка, србофил-ка.

2. -ар: Јављају се два творбена типа: -арка: -ар и -арица: -ар. Први тип је много продуктивнији. Примјери: болничар-ка, решетар-ка, сирењар-ка, гајдар-ка; крчмар-ица, говедар-ица, гледар-ица.

3. -ач: И овдје се јављају -ка и -ица; тип -ачка: -ач је неупоредиво продуктивнији од типа -ачица: -ач. Исп.: пливач-ка, бајач-ка, ко-сач-ка, уценувач-ка; играч-ица, пливач-ица и пливач-ка, тркач-ица.

4. -тел: У моцији долази само суфикс -ка. Исп.: читател-ка, воспитател-ка, смутител-ка, победител-ка.

5. -ак: У доста ријетким образовањима долази опет -ка, уз обавезну сугласничку алтернацију ч/к. Примјери: близначка — близнак, глупачка — глупак, голтачка — голтак, немачка — немак.

6. -аш: Долази -ка у примјеру богаташ-ка.

7. -/н/ик: Мовирање се врши суфиксом -ка (али исп. и тип -/н/ица: -/н/ик ниже). Примјери: придружничка — придружник, заробеничка — заробеник, потписничка — потписник.

Тип Б

8. -ец: Поред продуктивног -ка, јавља се, рјеђе, и -ица. Примјери: вегетеријан-ка (вегетеријан-ец), горнен-ка, едноим-ка, суевер-ка; свет-ица, стар-ица, слеп-ица.

9. -ин: Мовирање се врши само помоћу -ка. У неким мушким еквивалентима ово сингулативно -ин факултативног је карактера (арап и арапин, стопан и стопанин, гаур и гаурин, и сл.). Примјери: тиран-ка, арап-ка, пољан-ка, душман-ка.

10. -/н/ик: Видјели смо да од ових изведеница фемининум има форму на -ка у типу А. У типу Б долази у обзир само суфикс -/н/ица; тип -/н/ица: -/н/ик продуктивнији је од типа -ка: -/н/ик. Примјери: бесрам-ница : бесрам-ник, застапница, работница, приложница. (В. и примјере под 7, горе).

11. -ко: У ријетким образовањима јавља се редовно -ка. Исп.: борборка — борборко, брбливка — брбливко, мекушка — мекушко.

12. -џија: Мовирање се врши суфиксима -ка и -ица, чешће овим првим. Образовања су доста ријетка. У процесу деривације настају суфикси -џика и -џица. Исп.: атерџика — атерџија, бавчанџика — бавчанџија, јабанџика — јабанџија; бадијалџица — бадијалџија, тутунџица — тутунџија.

БУГАРСКИ ЈЕЗИК

Тип А

1. -Ф: Називи за бића ж. пола праве се суфиксима -ица, -ка, -иња, -киња и -а. У ријетким образовањима нешто се чешће срећу -ица и -ка, док су остали суфикси спорадичне уотребе. Исп.: даскал-ица, крал-ица, бивол-ица, цар-ица; внучка — внук, дружка — друг, девер-ка; бог-иња, граф-иња, монах-иња; сиромах-киња, ратај-киња; кум-а.

1.1. Сви страни мушки еквиваленти мовирају се и у бугарском језику увијек суфиксом -ка. Примјери: турист-ка, аспирант-ка, студент-ка, кандидат-ка, поет-ка, скулптор-ка, шмекер-ка, астматичка — астматик, патрон-ка, стенограф-ка, нимфоман-ка, агроном-ка, русофил-ка, англофоб-ка, геоложка — геолог, филолож-ка.

2. -ар: У веома честим образовањима долази редовно -ка. Исп.: звенар-ка, брашнар-ка, ситар-ка.

3. -ач: Опет долази само -ка. Исп.: копач-ка, пазач-ка, танцувач-ка.

4. -тел: Мовирање се врши само суфиксом -ка; могу се издвојити творбени модели -ителка: -ител (најпродуктивнији), -ателка: -ател (доста продуктиван) и -етелка: -етел (непродуктиван). Примјери: изцелител-ка, нарушител-ка, мечтател-ка, свидетел-ка.

5. -ак: Фемининум се гради суфиксом -ка уз обавезну алтернацију ч/к. Исп.: простачка — простак, левачка — левак, глупачка — глупак. Јавља се и суфикс -иња, при чему се избјегава сугласничка алтернација. Исп.: турмак-иња, пољак-иња.

6. -аш: У сасвим ријетким образовањима долази -ка, исп. енориаш-ка.

7. -ан: Мовирање се врши суфиксима -ка и -а. Примјери: дебелан-а, збранан-а, сополан-а; големан-ка, готован-ка.

8. -/н/ик: Уз редовну сугласничку алтернацију ч/к налазимо суфикс -ка. Исп.: ученичка — ученик, затвореничка — затвореник, противничка — противник. (В. и тип -/н/ица: -/н/ик, ниже).

Тип Б

9. -ец: Мовирање се врши суфиксима: -ка, -ица и -киња. Примјери: лакомка — лакомац, палавка — палавац; никаквица — никаквек, красавица — красавец; немкиња — немец. Суфикс -ка је најчешћи.

10. -/н/ик: Основни суфикс у моцији је -/н/ица, док се -ка јавља рјеђе (в. горе). Исп.: ратница — ратник, имотница — имотник, подкупница — подкупник.

11. -ин: Поред регуларног -ка, сасвим ријетко долази и -киња. Исп.: каракачан-ка, мохамедан-ка, арап-ка; рус-киња према рус-ин.

12. -ко: У ријетким образовањима долази само -ка. Исп.: при-смехулка — присмехулко, сополанка — сополанко, страховка — страховко.

13. -ција: Додавањем суфикса -ка, јединог у моцији, настаје суфиксни дериват -цијка. Образовања су доста честа. Исп.: кавацијка — кавација, кафецијка, мејнцијка, кантарцијка.

14. -чија: Мовирање се врши суфиксом -ка при чему настаје сложен суфикс -чијка. Исп.: кебапчијка, миразчијка, сладоледчијка.

15. -/л/ија: Опет имамо -ка, у дериватима -лијка и -ијка. Исп. ријетка образовања као што су: мераклијка, сайбијка и сл.

ЗАВРШНЕ НАПОМЕНЕ

У словеначком је језику најпродуктивнији суфикс -ка; у анализираном корпусу он је примјерима двоструко бројнији од -ица. Доста широку употребу има и суфикс -иња, док су -киња и -а слабије заступљени.

Највећу продуктивност у српскохрватском језику има суфикс -ица, који је у испитиваном корпусу двоструко бројнији од суфикса -ка. Остли суфикси су мање продуктивни.

Основни моциони суфикс у македонском језику је -ка; суфикс -ица много је рјеђи, док су остали суфикси спорадичне уротребе.

И у бугарском је језику суфикс -ка најшире заступљен, много шире од суфикса -ица, а поготово од осталих суфикса.

О сваком суфиксу посебно, кад је ријеч о јужнословенским језицима, може се, укратко, казати следеће:

— Суфикс -ица: основни моциони суфикс у српскохрватском, продуктиван у словеначком, риједак у македонском, а најмање заступљен у бугарском језику.

— Суфикс -ка: основни моциони суфикс у словеначком, македонском и бугарском језику; продуктиван је и у српскохрватском језику у коме најчешће долази на сонатске основе, а никад се њиме не мовирају маскулинами са -ч на крају.

— Суфикс -иња: слабе је продуктивности у јужнословенским језицима; посебно је риједак у македонском, а нешто чешћи у српскохрватском и бугарском језику. У словеначком језику има, у односу на друге јужнословенске језике, доста широку употребу.

— Суфикс -киња: непродуктиван суфикс у словеначком, македонском и бугарском језику; у српскохрватском је доста продуктиван и заузима трећу позицију, иза -ица и -ка.

— Суфикс -а: Непродуктиван моциони суфикс у јужнословенским језицима.

ПРЕГЛЕД УПОТРЕБЕ МОЦИОНИХ СУФИКСА

суфикс	словеначки	српско-хрватски	македонски	бугарски
А				
-Ѣ	-иња, -ица -ка, -киња, -а	-ица, -ка, -иња -а, -киња	-ка, -ица, -а -киња, -иња	-ица, -ка, -иња -киња, -а
-ар	-ица, -ка	-ка, -ица	-ка, -ица	-ка
-ач	-ица, -ка	-ица	-ка, -ица	-ка
-тељ	-ица	-ица, -ка	-ка	-ка
-ак	-иња	-иња	-ка	-ка
-аш	-иња, -ка	-ица	-ка	-ка
-ан	-ка	-ка, -а	—	-а, -ка
-/н/ик	—	—	-ка	-ка
-ај	-ка	—	—	—
-ич	-ка, -киња	—	—	—
-ух	-иња, -ка, -а	—	—	—
-ин	-ка	—	-ка	—
Б				
-#ц	-ка, -ица, киња	-ица, -ка, -киња	-ка, -ица	-ка, -ица, -киња
-#к	-ка, -ица, киња	-киња, -ица, -ка	—	—
-/н/ик	-/н/ица	-/н/ица	-/н/ица, ка	-/н/ица
-/н/еж	-/н/ица	—	—	—
-ин	—	-ка	-ка	-ка
-ко	—	-ка	-ка	-ка
-ија	—	-ка	-ка, -ица	-ка
-лија	—	-ка	—	-ка
-ија	—	-ка, -ица	—	-ка
-чија	—	—	—	-ка

ЛИТЕРАТУРА

А

1. А. Андрейчин, К. Попов, С. Стоянов: Граматика на българския език, София, 1977.
2. Бошковић, Радосав: Развитак суфикса у јужнословенској језичкој заједници, Београд, 1936.
3. Докулић, Милош: Творени слов в чештине. I Теорие одвозовани слов, Прага, 1962.
4. Конески, Блаже: Граматика на македонскиот литературен јазик, Дел I и II, Скопје, 1967.
5. Стевановић, Михаило: Савремени српскохрватски језик I, Београд, 1970.
6. Toporišič, Jože: Slovenska slovnica, Maribor 1976.
7. Ђорић, Божо: Контрастивни опис творбених средстава за обележавање именичке моције у српскохрватском и немачком језику, Књижевност и језик 2, Београд, 1975, стр. 267—268.

РЕЧНИЦИ

8. *Български тълковен речник, София, 1976.*
9. *Речник на македонскиот јазик, I A-X, Скопје, 1961; II O-П, Скопје, 1965; III P-Ш, Скопје, 1966.*
10. *Речник српскохрватскога књижевног језика, Матица српска — Матица хрватска, књ. 1—3, Нови Сад — Загреб, 1967—1969; књ. 4—6, Нови Сад, 1971—1976.*
11. *Slovar slovenskega knjižnega jezika, I A-H, Ljubljana, 1970; II I-Na, Ljubljana, 1970.*
12. *Slovenačko-srpskohrvatski rečnik /Dr Stanko Škerlj, Dr Radomir Aleksić, Dr Vido Latković/, Beograd — Ljubljana, 1964.*

DIE BILDUNG VON BEZEICHNUNGEN FÜR WEIBLICHE WESEN IN DEN SÜDSLAWISCHEN SPRACHEN

Zusammenfassung

1. Anhand einer Analyse der Lexik der heutigen südslawischen Sprachen wird ein detaillierter Überblick über die Verwendung von Movierungssuffixen (Formanten, mit denen Bezeichnungen für Wesen weiblichen Geschlechts von den maskulinen Entsprechungen abgeleitet werden) innerhalb der als Motion von Nomen bezeichneten Wortbildungskategorie gegeben.

2. Formal betrachtet, gibt es in den südslawischen Sprachen zwei Haupttypen der Movierung:

A — Das ganze Maskulinum — ganz gleich, ob einfach oder abgeleitet — geht in das Femininum ein (vgl. slowenisch *levica*, *matičarka*);

B — in das Femininum geht nur die Basis des Maskulinums ohne dessen Suffix ein (s. slowenisch *radovednica* — *radovednež*, *bednica* — *bednik*).

3. Behandelt werden nur die Movierungssuffixe, deren Derivate in sog. Motionspaaren auftreten (ein Motionspaar wird von einem movierten Femininum und seiner männlichen Entsprechung gebildet). Die sog. »selbständigen Movierungssuffixe, mit deren Hilfe Bezeichnungen für Wesen weiblichen Geschlechts ohne Rückgriff auf ein Maskulinum gebildet werden, bleiben ausserhalb unserer Betrachtungen. (Vgl. serbokroatisch und slowenisch *-lja*, *-ilja*, *-alja*, *-ulja*, *-ača*, *uša*).

4. Dargestellt wird innerhalb des Typs A die Motion von einem Maskulinum auf $-\phi$, *-ar*, *-ač*, *-telj*, *-ak*, *-aš*, *-ik*, *-an*, *-aj*, *-ič*, *-uh* und *-in*.

Beim Typ B wird die Movierung eines Maskulinums auf *-c*, *-k*, *-n/ik*, *-in*, *-n/ež*, *-ko*, *-džija*, *-čija*, *-lja* und *-ija* behandelt.

Folgende Hauptmovierungssuffixe zur Ableitung von Femina werden in dieser Arbeit analysiert: *-ica*, *-ka*, *-inja*, *-kinja* und *-a*. Sie alle kommen in sämtlichen südslawischen Sprachen vor. Im Slowenischen, Bulgarischen und Mazedonischen ist *-ka* das wichtigste Movierungssuffix, während es im Serbokroatischen *-ica* ist. Erwähnenswert ist auch die äusserst häufige Verwendung des Suffixes *-kinja* im Serbokroatischen, insbesondere bei der Ableitung von Fremdwortstämmen auf *-i*, sowie die recht starke Verbreitung des Suffixes *-inja* im Slovenischen.